

Sygn. akt V CSK 225/15

POSTANOWIENIE

Dnia 13 stycznia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

w sprawie z wniosku T. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
w B.

przy uczestnictwie Polskich Kolei Państwowych Spółki Akcyjnej w Warszawie
oraz Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta B.

o ustanowienie służebności drogi koniecznej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 13 stycznia 2016 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta B.

od postanowienia Sądu Okręgowego w B.

z dnia 22 grudnia 2014 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę
Sądowi Okręgowemu do ponownego
rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni T. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w B. wniosła o ustanowienie służebności drogi koniecznej na nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa, pozostającej w użytkowaniu wieczystym Polskich Kolei Państwowych Spółki Akcyjnej z siedzibą w Warszawie.

Sąd Rejonowy w B. postanowieniem z dnia 12 marca 2014 r. ustanowił na rzecz każdorazowego właściciela, posiadacza i użytkownika działki 30/7 [...], stanowiącej własność Skarbu Państwa, pozostającej w użytkowaniu wieczystym wnioskodawczyni, służebność drogi koniecznej obciążającej działki 30/28 i 30/8 [...], stanowiące własność Skarbu państwa, pozostające w użytkowaniu wieczystym PKP S.A., w sposób przedstawiony kolorem czerwonym na mapie opracowanej przez geodetę inż. J. S. z dnia 18 marca 2013 r. i zasądził od wnioskodawczyni na rzecz Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta B. kwotę 95 702,40 zł tytułem wynagrodzenia za ustanowienie służebności, płatną w dwóch ratach.

Postanowienie to zaskarżył apelacją uczestnik postępowania Skarb Państwa - Prezydent Miasta B., wnosząc o jego zmianę i ustanowienie służebności drogi koniecznej obciążającej prawo własności działek 30/30, 30/29 i 30/8 z uwagi na zmianę stanu prawnego nieruchomości obciążonej tj. podział działki 30/28 na działki 30/30 i 30/29 oraz zasądzenie wynagrodzenia za ustanowienie służebności drogi koniecznej wraz z należnym podatkiem VAT wynoszącym 23%, tj. w wysokości 117713,95 zł, płatnej w dwóch ratach.

Sąd Okręgowy postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w ten sposób, że ustanowił na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości położonej w B., stanowiącej działkę 30/7 służebność drogi koniecznej na prawie własności nieruchomości położonej w B., stanowiącej działki 30/30 i 30/8, w sposób przedstawiony w projekcie wytyczenia służebności sporządzonym przez biegłego sądowego S. P. w dnia 10 września 2014 r., oddalił dalej idącą apelację uczestnika i orzekł o kosztach postępowania za instancje odwoławczą.

Sąd Okręgowy podzielił zasadność zarzutu wskazującego na potrzebę zmiany oznaczenia przebiegu ustanowionej drogi koniecznej, podkreślając przy tym, że służebność ta jest prawem na rzeczy, a nie na prawie, stąd też powinna obciążać nieruchomość a nie użytkowanie wieczyste. Uznał, że ustanowienie ograniczonego prawa rzeczowego orzeczeniem sądu nie może być utożsamiane z czynnością prawną podlegającą opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług.

W skardze kasacyjnej, skierowanej przeciwko rozstrzygnięciu oddalającemu apelację w zakresie żądania określenia wysokości wynagrodzenia za ustanowienie służebności z uwzględnieniem podatku VAT oraz orzeczeniu o kosztach, opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), uczestnik Skarb Państwa - Prezydent Miasta B. zarzucił naruszenie prawa materialnego tj. art. 8 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że wyliczone przez Sąd wynagrodzenie nie powinno zawierać podatku VAT.

Powołując się na tak ujętą podstawę kasacyjną, skarżący wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skardze kasacyjne nie można odmówić słuszności.

W orzecznictwie sądów administracyjnych ugruntowany jest pogląd, że ustanowienie służebności drogi koniecznej za jednorazowym wynagrodzeniem wypełnia hipotezę art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (jedn. tekst: Dz.U. z 2011, nr 177, poz. 1054 ze zm.; dalej: „u.p.t.u.”), gdyż świadczenie usług zachodzi nie tylko wtedy, gdy jest ono dobrowolne, ale również w sytuacji, w której następuje zgodnie z nakazem organu władzy publicznej lub podmiotu działającego w jego imieniu lub nakazem wynikającym z mocy prawa (zob. wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie: z dnia 9 marca 2011 r. I FSK 362/10, nie publ., z dnia 19 lutego 2015 r., I FSK 276/14, nie publ. oraz wyrok Wojewódzkiego Sądu

Administracyjnego w Warszawie z dnia 11 czerwca 2010 r., III SA/Wa 851/10, nie publ.).

Zgodnie z art. 5 ust. 1 u.p.t.u., opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług podlegają odpłatna dostawa towarów i odpłatne świadczenie usług na terytorium kraju. Natomiast w świetle art. 8 ust. 1 u.p.t.u., przez świadczenie usług, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 1, rozumie się każde świadczenie na rzecz osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, które nie stanowi dostawy towarów w rozumieniu art. 7, w tym również: 1) przeniesienie praw do wartości niematerialnych i prawnych, bez względu na formę, w jakiej dokonano czynności prawnej; 2) zobowiązanie do powstrzymania się od dokonania czynności lub do tolerowania czynności lub sytuacji; 3) świadczenie usług zgodnie z nakazem organu władzy publicznej lub podmiotu działającego w jego imieniu lub nakazem wynikającym z mocy prawa.

Z powołanych przepisów wynika, że przez usługę należy rozumieć każde odpłatne świadczenie na rzecz danego podmiotu (osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nie mającej osobowości prawnej), które nie stanowi dostawy towarów. Pojęcie świadczenia - składającego się na istotę usługi - należy interpretować zgodnie z jego cywilistycznym rozumieniem, jako obowiązek wykonania, przekazania czegoś. Przez świadczenie trzeba zatem rozumieć każde zachowanie się na rzecz innej osoby. Na gruncie art. 8 ust. 1 pkt 2 u.p.t.u. świadczeniem usług jest również zobowiązanie do dokonania czynności lub powstrzymania się od czynności. Inaczej mówiąc, świadczenie w rozumieniu tego przepisu jest zaniechaniem polegającym na nieczynieniu lub znoszeniu określonej czynności lub sytuacji. W literaturze trafnie zwrócono uwagę, że pomimo iż przepis ten mówi o zobowiązaniu się od powstrzymania się od dokonania czynności lub tolerowania czynności lub sytuacji, to nie można ograniczać jego zakresu jedynie do stosunków obligacyjnych; obowiązki wymienione w tym przepisie mogą być zakorzenione w prawie rzeczowym (np. ustanowieniu służebności).

Należy jednak mieć na uwadze, że chociaż odpłatne ustanowienie służebności drogi koniecznej mieści się w pojęciu świadczenia usług w rozumieniu art. 8 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 1 *in fine* u.p.t.u., to

do opodatkowania tej usługi niezbędne jest, aby świadczący ją podmiot działał w charakterze podatnika podatku od towarów i usług, o którym mowa w art. 15 ust. 1 i ust. 2 u.p.t.u, w odniesieniu do tej właśnie opodatkowanej czynności (zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 2 kwietnia 2014 r., I FSK 689/13, nie publ.).

Sąd Okręgowy wyszedł z odmiennych - wadliwych - założeń, odrzucając generalnie możliwość określenia wysokości wynagrodzeniu z tytułu ustanowienia służebności drogi koniecznej z uwzględnienie podatku od towarów i usług i pozostawiając poza zakresem swoich rozważań kwestię, czy w okolicznościach rozpoznawanej sprawy uczestnik postępowania może być uznany za płatnika tego podatku.

Z tych względów Sąd Najwyższy - nie mogąc skutecznie odeprzeć podniesionego w skardze zarzutu naruszenia prawa materialnego i mając na uwadze integralność rozstrzygnięć o przebieg służebności i jej odpłatności (zob. postanowieni: Sądu Najwyższego: z dnia 18 kwietnia 2012 r., V CSK 190/11, nie publ. i z dnia 27 lutego 2014 r., II CZ 120/13, nie publ.) - na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

kc